

---

# Col·lecció Agell del MNAC

Autor:

Data de publicació: 19-10-2023

Col·lecció Agell del Museu Nacional d'Art de Catalunya / 2

Adela Laborda i Francesc Quílez

Pel que fa al contingut temàtic, la majoria de les obres de la Col·lecció Agell reflecteixen els principals esdeveniments històrics del període que va des de la dècada de 1880 fins a la proclamació de la Segona República. En aquest context polític tan convuls, és natural que els dibuixants actuessin de notaris de l'actualitat i representessin les seves fites més destacades. Les imatges conservades es poden agrupar en diferents centres d'interès que parteixen dels conflictes bèl·lics i colonials (Primera Guerra Mundial i guerres colonials espanyoles del Marroc i Cuba) i passen per la crítica política, al·lusiva al règim de la Restauració borbònica, amb l'aparició d'un bon nombre dels seus protagonistes: Antonio Maura, Francesc Cambó, José Canalejas, convertits en personatges d'una representació teatral de titelles en la qual es ridiculitzen i caricaturitzen, amb una visió mordaç i descarnada, els seus principals defectes. Les decisions erràtiques dels dirigents d'un règim en descomposició provoquen unes conseqüències molt doloroses per a unes classes populars que són víctimes de la fam, la pujada del cost de la vida, etc. En termes generals, el biaix anticlerical i antimonàrquic de les dues publicacions a les quals va destinat aquest corpus d'obra gràfica orienta el seu tarannà i esdevé un dels seus trets distintius.

Picarol (caricatura de José Canalejas), portada de l'Almanac de La Campana de Gràcia per a 1911 (083591-D), 1910. També hi són molt presents aquelles representacions de tipus costumista que ajuden a informar i documentar el sistema de valors d'una societat i la seva jerarquització. En realitat, es tracta d'un ampli repertori de motius socials, culturals i històrics que adquireixen una forma visual i ens permeten acostar-nos a les preocupacions i interessos tant dels protagonistes com dels seus intèrprets. En aquest sentit, algunes de les produccions, especialment les cobertes de l'Almanac de la Campana de Gràcia i l'Esquella de la Torratxa, es desvien de les tipologies esmentades i s'erigeixen en expressions d'un model de característiques més estètiques. Els artistes solen tenir més cura en les seves realitzacions i en termes formals i tècnics s'apliquen per completar composicions tècnicament més estudiades, deixant de banda el traç ràpid i àgil que caracteritza els dibuixos que il·lustren un text o una vinyeta.

Amb relació als autors inclosos en la col·lecció, es pot afirmar que es tracta d'un grup dels més conspicus representants de l'humor gràfic català, tret de dues grans absències: José Luis Pellicer i Apel·les Mestres, dels quals, sorprenentment i tot i tractar-se de dos col·laboradors assidus d'ambdues publicacions, el fons no conserva cap obra. Tanmateix, ens trobem davant d'un conjunt d'obra representatiu del quefer de més de 500 artistes, la qual cosa reforça la imatge d'un fons divers que permet efectuar un extens i intens recorregut per l'obra dels humoristes gràfics catalans més qualificats del darrer terç del segle XIX i el primer del XX.

Autors més representats en les col·leccions de dibuixos del Gabinet de Dibuixos i Gravats del Museu Nacional (gràfic realitzat per Mireia Loran)

La varietat també la causa l'existència de diferents grups generacionals. El més antic, representat per Manuel Moliné Muns (Barcelona, 1833-1901), és l'exemple d'un creador versàtil i polièdric que a més de cultivar el dibuix va tenir inclinacions pictòriques i que, sobretot, es va erigir en un dels precursors de la pràctica fotogràfica. En aquest sentit, Moliné, autor d'un grup de 181 obres, exemplifica una característica compartida per tots els dibuixants: la necessitat de treballar en mil i una coses, d'acceptar tota mena d'encàrrecs i d'adaptar-se a un mercat molt inestable que no permetia

---

l'especialització.

A l'altre extrem del ventall cronològic trobem els noms de Rafael Barradas i Juan Gris, dos artistes que més endavant es van convertir en emblemes de la modernitat avantguardista. Del primer es conserven set obres i del segon tan sols cinc, una de les quals és una coberta interior de l'Almanac de l'Esquella de la Torratxa per a l'any 1921. Lidera el grup l'obra de Josep Costa Ferrer, de qui es conserva un nombre superior a 5.600 composicions. El segueix, en segon lloc i amb una gran diferència, Ramon Miró, representat amb 903 obres.

A més de tots els artistes anteriorment esmentats, també tenen presència algunes de les figures més destacades i reconegudes de la història del dibuix català, entre els quals podem esmentar els noms de Llorenç Brunet i Jaume Passarell (Badalona, 1889 – Barcelona, 1975) representats amb 167 i 79 produccions, respectivament, així com de Romà Bonet, anomenat Bon, i Gaietà Cornet (Barcelona, 1878-1945), amb una aportació de 146 i 138 obres, respectivament.

Entre els il·lustradors modernistes destaca un dels grans noms, el del dibuixant tarragoní Ricard Opisso, representat amb 179 treballs. Tot i que amb una xifra molt menor, amb nou i set obres respectivament, també cal constatar la presència de dos autors, Joan Cardona (Barcelona, 1877-1957) i Eveli Torent (Badalona, 1876 – Barcelona, 1940) que, tot i haver tingut una gran reputació en el context artístic modernista, no han rebut encara, sobretot el segon, el reconeixement que mereixen.

Ricard Opisso, «Els nostres rics» (076865-D), l'Esquella de la Torratxa, 16 de maig de 1924, 2.358, p. 293  
Eveli Torent, «Les tardes de la neuròtica» (085058-D), 1904. Almanac de l' Esquella de la Torratxa, 1905, p. 185

La col·lecció també compta amb un notable volum d'obra d'un dels il·lustradors més conspicus del gènere, un artista dotat d'unes excel·lents facultats tècniques, capaç de cultivar, amb idèntica perícia, tant la pintura com el dibuix. Amb un grup de 260 obres, el magnífic quefer i la punxant ironia de Feliu Elias es troben molt ben representats. En aquest cas, el repertori mostra un canvi de registre temàtic ja que inclou tant esdeveniments socials, trasplantats de la realitat viscuda, com un especial interès per caricaturitzar la pràctica artística moderna del qual es desprèn una visió sarcàstica que traspua una actitud refractària cap a tots aquells moviments que s' allunyen del cànon realista figuratiu. Del seu germà Lluís Elias (Sabadell, 1896-1953), anomenat Anem, molt menys conegut, es conserven 88 obres.

Feliu Elias, anomenat Apa, «Al museu d'art» (072318-D), 1912. Almanac de l' Esquella de la Torratxa, 1913, p. 102  
La major part de tota aquesta retaula de noms són d'origen català, tret d'alguns que procedeixen d'altres territoris d'Espanya, com és el cas de l'aragonès Ramiro Mondragón del Río (Híjar, segona meitat del segle XIX – França, primera meitat del segle XX), amb més de 424 obres; el malagueny José Blanco Coris, amb 205 obres; el també andalús Rafael Latorre (Granada, 1872-1960), amb 10 obres, i els valencians, notables il·lustradors i destacats cartellistes, Pascual Capuz i José Segrelles, representats amb 54 i 18 obres, respectivament.

José Blanco Coris, «Saturn i Venus» (072857-D), portada de l'Esquella de la Torratxa, 1897, l'Esquella de la Torratxa, 7 de gener de 1898, 991

Finalment, encara que es tracti d' un fenomen molt anecdòtic, hem de fer referència al nivell d' incidència dels autors estrangers, que és molt menor. De fet, només podem esmentar els noms del francès Henri-Gabriel Ibels, que va exercir una gran influència en l'art català de finals del segle XIX, i l'italià Aleardo Villa, molt conegut per haver estat un important cartellista i per la seva participació en el concurs de cartells convocat per la marca Cigarrillos París, en el qual va ser guardonat amb el primer premi.

A falta d'un estudi més profund que permeti penetrar en el coneixement d'una col·lecció de gran notorietat, creiem que aquesta recerca ha permès reconstruir alguns dels principals episodis constitutius de la mateixa i també ha contribuït a donar visibilitat a un fons molt poc conegut, no només per part del gran públic, sinó dels especialistes en art.

Des d'aquest punt de vista, considerem que aquest treball ha posat els fonaments d'una tasca immediata que hauria de servir per donar valor a un conjunt fonamental per endinsar-nos en el coneixement de la història del dibuix d'il·lustració i fer créixer un actiu patrimonial que enriqueix les col·leccions del Gabinet de Dibuixos i Gravats. Per assolir aquest objectiu, que hauria de culminar amb la difusió de tot el fons, cal un esforç que permeti millorar la documentació actual de les obres, estudiar-les, fotografiar-les, digitalitzar-les i posar-les a l' abast de tot tipus de públic.

Volem dedicar aquest blog a la família Agell per la gran amabilitat amb què ha atès les nostres consultes.

Enllaços relacionats

